

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУТБОЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ В ХУДОЖНІХ ТВОРАХ (ЛІТЕРАТУРНА ЗБІРНА УКРАЇНИ «ПИСЬМЕННИКИ ПРО ФУТБОЛ», ГІЛЬЄМ БАЛАГЕ «МЕССІ»)

Словниковий склад мови – своєрідний макрообраз світу. Завдяки лексиці національної мови відбувається систематизація знань, розвиток різних сфер лінгвосоціуму: матеріальної і духовної. На перетині цих складних вимірів сформувався важливий сегмент сучасного мовносемантичного універсуму – футбольна термінологія.

Актуальність нашої роботи зумовлена потребою всебічного дослідження стилістики футбольної лексики не лише в науковому просторі, а й у книгах художнього спрямування.

Об'єкт дослідження – художні твори Літературна збірна України «Письменники про футбол», Гільєм Балаге «Мессі».

Предметом дослідження є стилістичні особливості футбольної лексики у творах Літературна збірна України «Письменники про футбол», Гільєм Балаге «Мессі».

Метою статті є виявлення в художніх творах Літературна збірна України «Письменники про футбол», Гільєм Балаге «Мессі» стилістичних особливостей футбольної лексики, з'ясування її своєрідності.

Як і кожна інша галузь знань, стилістика оперує великою кількістю особливих, тільки їй властивих мовознавчих термінів. Вона становить собою лінгвістичне вчення про закономірне і всенародно усталене функціонування мови, її основних структурних частин (фонетичного складу, лексики, фразеології, граматичної будови), всіх мовних одиниць, а також учення про мовні стилі, жанри, форми мови – усну й писемну, про використання мовних одиниць з якнайбільшою комунікативною доцільністю, з дотриманням при цьому властивих мовним явищам усталених стильових і стилістичних норм, емоційно-почуттєвого й експресивного (виражального) забарвлення.

У вище зазначених творах яскраво виражаються стилістичні особливості футбольної лексики. Можна виокремити деякі з них:

епітети:

на позначення ознак м'яча, напр.: *Штефко Рибак забив повно таких кручених м'ячів* [3, с. 8]; *Забиваючи свої неминучі м'ячі, динамівці навіть не намагалися вдавати шалену радість* [3, с. 18]; *Це був дивний м'яч* [3, с. 43]; *Ці обличчя прозирали із роздушених м'ячів* [3, с. 62];

стосовно інших понять футболу, напр.: *Протягом одного сезону Лобан зумів створити цілком нову, проте живу, цікаву, трохи згодом блискучу, а ще згодом і суперкласну команду* [3, с. 23]; *У півфіналі Кубка Чемпіонів – жахлива, незрозуміла, каліцька, дебільна поразка від «Порту»* [2, с. 27]; *Але була і приголомшлива, есдеківська поразка від «Юве» - 1:4* [3, с. 29]; *Відбувся кошмарний матч* [3, с. 107];

метафори:

на позначення дій з м'ячем, напр.: *Він футболить м'яча на подвір'ї за будинком* [3, с. 224]; *Злий Леоненко мало що бачив, але всіх штовхав і намагався забуцати куди-небудь м'яч* [3, с. 195]; *Він навіть не помітив, хто з його «одноклубників» зумів-таки заколупати м'яч* [3, с. 195]; *Коли він намагався обвести когось, м'яч не слухався* [3, с. 189];

стосовно інших дій під час гри, напр.: *Трошкін та Матвієнко стерегли фланги і за кожної нагоди ходили ними в атаку, вмикаючи надвисокі швидкості* [3, с. 14]; *Фоменко і Рєшко більш ніж надійно тримали центр оборони* [3, с. 14]; *Попереду терзали захист суперника феноменально швидкі, технічні й нестримні Онищенко та Блохін* [3, с. 15]; *І коли Жажга на п'ятнадцятій хвилині пулить повз воротаря майже з центру поля, я вже знаю, що це найкращий день в моєму житті* [3, с. 93];

дії щодо команд, напр.: *У «Чорноморці» друзяки відіграли всього лиш один сезон і, знову чимось невдоволені, перебігли у «Шахтар»* [3, с. 6]; *Поляки увірвалися до світової еліти і серед інших зламали Аргентину, Італію та Бразилію* [3, с. 11]; *1977-го він вивів «Динамо» у півфінал Кубка Чемпіонів* [3, с. 22]; *Мессі розбив «Реал Мадрид»* [1, с. 594];

перифрази:

□ дволексемні (Хав'єр Маскерано – «маленький бос»; Хаві, Мессі, Іньєста – «Свята Трійця»; тотальний футбол голландців – «летючі голландці»; Лобановський і Базилевич – Пат і Паташон (актори-коміки, дует); гравці «Манчестер Юнайтед» – «Червоні дияволи»; футбол – спорт мільйонів; м'яч – шкіряна куля), напр.: «Якось була одна гра проти «Осасуни», коли Лео хворів на грип», - згадує «маленький бос» Маскерано [1, с.598]; За це їх відразу ж нарекли «летючими голландцями» [3, с. 12]; Лобан (187 см) і Базиль (174 см), вищий і нижчий, довгастий і кругловидий, рудий і лисуватий, вибуховий і стриманий, **Пат і Паташон**, дві голови, що згідно із прислів'ям завжди краще, ніж одна [3, с. 10]; Це був кошмар: «одинокий диявол проти цілої зграї **Червоних дияволів**» [1, 589]; **Спорт мільйонів** продовжує свій розвиток [1, с. 186]; Реймандо падав додола після першого ж доторку **шкіряної кулі**, [3, с. 133];

□ багатолексемні (Базилевич і Лобановський – корифеї світового класу; голландська команда – сузір'я футбольних мудреців і жонглерів; «Динамо» – команда-мрія, команда футбольних святих; воротар – страж воріт), напр.: Як тренери вони вже на середину 1970-х років стали **корифеями світового класу** [3, с. 9]; Вони були геніальні, ціле **сузір'я футбольних мудреців і жонглерів**, усі атлетичні й довгоногі [3, с. 11]; Це й була вона, **команда-мрія, команда футбольних святих** [3, с. 15]; **Страж воріт** повів себе ще більш дивно і неадекватно [3, с.139];

□ порівняння, напр.: Трибуна під ногами обвалиться, **мов курс долара** [3, с. 96]; Перший м'яч, **мов ядро**, вилуплене з жерла гармати, він пропустив [3, с. 172]; Пас, **наче ракета**, яка летить по криволінійній траєкторії [1, с. 593]; Подекуди він грав більш-менш нормально, зате іноді поводився **немов п'яний** [3, с. 139]; Голи посипались у ворота «Торпедо», **неначе спілі горіхи з дерева** [3, с. 139].

Досить поширеними є слова – замітники імен гравців (Мессі – «Коротун», «Блоха», «карлик», малорухливі гравці – «буратіни»), напр.: *Із Синтією «Коротун» був більш говірким* [1, с. 57]; *Дванадцяти- та тринадцятирічні хлопці не припиняли глузувати з нього та називати «карликом»* [1, с. 26]; *Щоб наші «буратіни» старалися і тягнулися за таким майстром* [3, с. 130].

Часто зустрічаємо в художніх творах вживання переносного значення щодо тих чи інших футбольних лексем (сухий м'яч – м'яч, який забитий зі штрафного, при ударі не торкається жодного гравця; золота сторінка – визначна; «косити» – наслідувати когось, брати приклад), напр.: *Коли «Комбайнери» відвісили торпедівцям четвертий **сухий м'яч**, тренер заспокоївся* [3, с. 140]; *День, коли він отримав «Золотий м'яч» 2010 року, з Хаві та Іньєстою на другому і третьому місяцях, був одним із найщасливіших днів, то була **золота сторінка** в історії клубу* [1, с. 712]; *Твоє діло: поїхати на торпедівську базу і протягом чотирьох тижнів «**косити**» під Реймандо* [3, с. 124].

Фразеологізми по-особливому насичують твір, надають деяким реченням прихованого змісту (йти нога в ногу – одночасно, нарівні з ким-небудь, погоджено в діях та поглядах, з легкої ноги – вдало), напр.: *Увесь сезон команда **йшла нога в ногу** з «Аратом» – причому як у першості, так і в кубку* [3, с. 9]; *Чемпіонат Світу запам'ятався революційними змінами у грі, що відразу ж таки, з **легкої ноги** голландців, здобули назву тотального футболу* [3, с. 11].

Саме ці стилістичні засоби збагачують художню мову письменників, надають футбольним термінам різних відтінків у значенні, по-новому інтерпретують значення лексем футболу. Сучасна футбольна термінологія є відкритою мовною системою, тому вона активно досліджується та поповнюється в художніх творах та по-новому постає перед читачами в останні десятиріччя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гільєм Балаге. Мессі. переклад з англ. Ю. Складівського. Львів: Видавництво Старого Лева, 2019. 728 с.
2. Дудик П. С. Стилістика української мови: навчальний посібник. К.: Академія, 1998. 123 с.
3. Літературна збірна України. Письменники про футбол. Укл. С. Жадан. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2011. 320 с.
4. Пономарів О. Д. Стилістика української мови: підручник 3-тє вид., переробл. і доповн. , Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2000. 358 с.